

KLOSTRET ESCORIAL

1884

Skildring
av klostret Escorial
år 1884

av Dr Halfdan Kronström

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-111-7

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

Strax utanför Madrid ligger det jättelika slottet El Escorial. De här spännande byggnaderna var inte bara platsen för spanska kungar – det är också ett kloster. I den här e-boken får du läsa om synen på El Escorial under 1880-talet.

Det tar en stund att ta sig från centrala Madrid till det stora klosterslottet El Escorial utanför staden men det är värt resan.

I den här berättelsen från 1884 får du veta mer om hur man såg på det här klosterslottet under den här tiden. Du får läsa om byggnadsmaterialen, interiören och den labyrintliknande byggnaden.

Klosterslottet är skyddat som ett världsarv sedan 1984 och är i dag mer populärt än någonsin med fler än 500 000 besökare per år.

Textens författare kallar sig ”Dr Halfdan Kronström”. Men det är en pseudonym för bokförläggaren Karl Fredrik Kruhs (1841–1917). Troligen valde han att skriva den här texten anonymt eftersom den gavs ut på det förlag där han själv var chef.

Skildring av klostret Escorial

Den här texten publicerades ursprungligen år 1884 i tidskriften "Undrens värld" med rubriken "Escorial". Författare till texten är Dr Halfdan Kronström (1841–1917).

När striden vid S:t Quentin år 1557 utkämpades mellan spaniorer och fransmän, lofvade spaniorernes bigotte och fege konung Filip II att, om lyckan gynnade honom med seger, skulle det präktigaste kloster i världen uppbyggas till helgons ära, hvars namn almanackan för dagen utvisade. Spaniorerne segrade verkligen och det befans att S:t Laurentius var dagens (den 10 Augusti) lyckliga skyddshelgon. Anstalter började snart vidtagas för löftets uppfyllande, och kallt, stelt och dystert som den kunglige grundläggarens granithjerta reste sig slutligen, efter mer än tjuguarigt arbete, mellan två bergssluttningar 48 kilometer nordvest från Madrid ett väldigt granitslott, högdraget och slutet midt i naturens bistra höghet. Spaniorerne kalla verket för världens åttonde underverk, och visst är, att det med hänsyn till storhet och dyrbar utstyrsel är åtminstone Europas märkvärdigaste byggnad.

Om S:t Laurentius berättar sägnen, att han vid lindrig eld stektes

till döds på ett halster. Konung Filip hade derföre befalt, att byggnadens grundläggning skulle utföras i form af ett halster. Planen blef en aflång rektangel. Rostgallren skulle föreställas genom inre byggnadslängor mellan långsidornas murar och skaftet genom sjelfva slottets förlängning åt ena sidan, men fötterna kunde icke utmärkas på annat sätt än genom fyra torn, ett i hvardera af anläggningens hörn. Man måste således tänka sig halstret upp- och nedvändt. Öfver ingången ställes en staty af S:t Laurentius, klädd såsom erke-diakon och hållande en bok i venstra handen samt i den högra ett halster af förgylt brons.

Anläggningen, som är utförd i italiensk renässansstil med väldiga granitqvadrar af gulgrå färg, täckta med tunga blytak, är på en gång kyrka, kloster, palats, mausoleum, bibliotek och målningssgalleri. Inträder man genom hufvudingången, så passerar man en stor vestibul och kommer först till »konungarnes gård»: här får man först något bergrepp om byggnadsverkets ofantliga stomme. Ofvanföre en ståtlig trappuppgång, som leder till kyrkan, stå på sex kolossala doriska kolonner sex bibliska konungar i mer än dubbel kroppstorlek, hvar och en på sin piedestal: det är Josafat, Ezechias, David, Salomon, Josias och Manasses. Vi stiga uppför trappan och inträda i kyrkan, hvars inre är en verklig triumf för arkitekturen. Hennes majestätiska enkelhet slår åskådaren med stum häpnad. Hon tyckes beröfvad nästan alla prydnader, och dock äro Spaniens och dess gamla koloniers stora rikedomar uttömda i dessa byggnadsmaterialer: marmor, porfyr, jaspis i oändliga varieteter och af den utomordentligaste skönhet, samt guld, silfver och ädla stenar. Ingenstädes finner man här något falskt prål, allt är äkta och gediget. De fyrtio kapellen hafva hvar och ett sitt altare; det omkring 27 meter höga

och 15 meter breda hufvudaltaret beträdes på nitton trappsteg af rödådrig japsismarmor och är en enda hel massa af jaspis, porfyr och marmor. De i fresko målade hvalfven hvila på fyra enorma pelare af grå granit, uppburna på 100 meters höjd öfver golfvets marmormosaik; väggarne äro likaledes prydda med freskomålningar.

I kyrkans sakristia, dit vägen går genom en hel mängd kamrar, finnes härliga målningar af italienska och spanska mästare, och i fonden glänser den heliga hostians ryktbara altare med Coellos lika beryktade målning, hvars verkan öfvergår all beskrifning. Den föreställer i naturlig storlek den procession, som hitförde hostian; man ser sakristian och altaret, priorn knäfallande på trappstegen med den heliga hostian i sina händer, omkring honom diakonerna, vid ena sidan Carl II på knä, längre bort munkar, prester, seminarister och andra troende. Allt är så naturligt och lifligt måladt, att man vid första anblicken tycker målningen vara en spegel, som reflekterar någon religiös ceremoni, pågående i någon sidosal. Vid högtidiga tillfällen borttages denna målning och man ser då i midten af ett kappell ett litet förgylt bronstempel med ett praktfullt tabernakel, som innesluter hostian; det är prydt med tio tusen rubiner, diamanter, ametister och granater, ordnade i form af strålar, hvilkas glans bländar ögonen.

Mausoleet af finpolerad marmor, smyckad med förgyllda bronssornamenter är en härmning i smått af Roms panteon, en rotunda, hvars hvalf står i sammanhang med kyrkans högaltare. Man nedstiger utför en lång granittrappa och befinner sig snart bland högförnäma grafvar, ty endast konungar och konungamödrar få här sofva den sista sömnen: Spaniens hofetikett öfverlefver sjelfva döden. Endast ett svagt ljusskimmer nedfaller hit från en liten öppning i hvalfvet.

Från kyrkan kommer man till tafvelmuseet och biblioteket. Hvarje vetenskap har i det senare sin afdelning för sig och allt är i hög grad praktfullt. De bortåt femtio tusen böckerna äro mestadels bundna i pergament och hafva förgyllda snitt samt titlar präntade på framkanterna, hvilka därför stå vända utåt.

Klosterbyggnaderna äro en verklig labyrint. Man vandrar genom en låg, trång och fuktig korridor, kommer till dess slut, vänder om och står i en ny korridor. Man går framåt, finner portar och ser genom dem andra korridorer förlora sig i oändlighet eller utmynna i långa rader af kamrar. Slutligen stannar man på en trång gård, kringstängd af höga murar; derifrån stiger man uppför en trappa och anländer så till ett galleri, blickar ned och finner der en annan tyst och ödslig gård. En ny korridor passeras, man stiger utför en trappa och kommer till en tredje gård; derefter vidtaga ånyo korridorer, trappor, tomma salslängor, trånga gårdar och allestädes vankas granit, ogräs, halfdager och dödstystnad. Man tycker sig gå fram och tillbaka för att aldrig hitta ut; man stannar åter på en gård och känner så väl igen den men bedrager sig: det är en annan. Man frågar vägvisaren hvarest klostret är och han svarar: här, och man går vidare i tron att man drömmar. Man ser de långa murarnes freskomålningar, taflor, kors och inskrifter, men glömmer allt och frågar sig hvar man är, innerligt änselig och beklämd. Slutligen slår befrielsens timme och efter ytterligare några trappor och korridorer andas man ut i en sal, från hvars fönster man kan betrakta bergen och solskenet. Vi försaka köket, som är fullt värdigt tvåhundra hieronymitmunkar, hvilka icke hafva mycket annat att tänka på än att tillfredsställa magens behof, och likaså det i halstrets handtag lig-gande slottet, hvarest katolska konungar årligen sex veckor i ruelle

låt it sig handteras af herskare i munkkåpor, och kasta i stället en hastig blick öfver trädgården.

Vi se tolf präktiga fontäner, omgifna af kungliga vapensköldar, men växtligheten är knapphändig, och nästan de enda färgerna äro hvitt och grönt. Allt är konstladt och åvägabragt med ofantlig kostnad; klippgrunden är utjemnad och genomborrad för vattenledningsrören och myllan och sandgångarne förskrifva sig från slätten inunder.

Escorials hela byggnad håller i omkrets nära halfannan kilometer och innesluter 1,860 rum, 6,200 fönster och dörrar, 80 trappgångar, 73 fontäner, 48 vinkällare, 8 orglar och 51 ringklockor, utom böckerna, manuskripten, 1,560 oljemålningar och det öfriga bohaget. Freskomålningarna upptaga tillsammans en ytvidd af mer än 1/10 kvadratkilometer.

Escorial.

Klostret Escorial i dag.

Viktiga ord och personer

Carl II.

[1661–1700] Kung över Spanien, Neapel och Spanien. Kallas i dag oftast för Karl II av Spanien, kallades förr också för Karl den vansinnige.

Coello, Claudio.

[1642–1693] Barockmålare som anses vara 1600-talets främste spanske målare.

Filip II av Spanien.

[1527–1598] Kung över Spanien och Portugal. Härskade också över Holland, delar av Italien och delar av Amerika. Lät uppföra klostersetellet El Escorial som stod klart 1584.

Hieronymitmunkar.

Samlingsnamn för flera olika romersk--katolska munkordnar som alla följer de så kallade

Augustinreglerna.

Hieronymitmunkarna var framför allt verksamma på den iberiska halvön.

Hostia.

Katolska kyrkans beteckning för nattvardsbröd, kallas för oblat i svenska kyrkor.

Kronström, Halfdan.

[1841–1917] Pseudonym för den svenske författaren och bokförläggaren Karl Fredrik Kruhs.

Panteon.

Namn på kyrka eller religiös byggnad med plats för många gravar eller där många olika gudar dyrkas.

Prior.

Titel som används inom flera olika munkordnar. Är oftast titeln för föreståndaren, abboten, i ett kloster.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"

- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)